

OTKA-PÁLYÁZATOK

A kataszteri felmérés térképeinek és iratainak forrásfeltárása (K 105 886)

Szakmai beszámoló a második évről (2014)

Az elért eredmények

A 2013. évi nehezítő körülmények (l. ott) után 2014 a kiegyensúlyozott munkavégzés éve volt.¹ Csak a digitális képállomány tárolására alkalmas HDD-k közbeszerzés útján vásárlása vett hosszú időt (4 hónap) igénybe, a problémát saját eszköz használatával orvosoltuk. A kisebb elmaradásokat a teljes futamidő alatt pótoljuk, eredetileg nem tervezett új eredményeket is magunkénak tudhatunk.

a) A 2013. december 1-jétől megüresedő álláshelyet 2014. január 1-jével a korábban gyakornok Závoczki Adriennel betöltöttük, egész évben 2 fő fiatal kutató napi 6 órás munkaidőben dolgozott. A 2014. évi bérmaradványt (112 000 Ft) az OTKA engedélyével az MNL felvételező munkatársának illetménykiegészítésére fordítottuk (kaszteri iratok digitalizálása).

b) A 3 évre tervezett térképdigitalizálást 2013 végén — előkészítés, pályázat, majd hároméves szerződés megkötését követően — megkezdtük, munkaszervezési és hatékonysági okokból 2014-ben teljesen be is fejeztük, egy részét csak 2015-ben fizetjük ki. A térképszelvények digitalizálásának folytatását és a kataszteri iratok pályázatban nem vállalt digitalizálását saját munkaerővel folytattuk.

c) Az adatbázist június 30-ig a Folio Views programban építettük, ekkor az új levéltári nyilvántartó rendszerbe (Scope) a teljes térképtári adattartalmat betöltöttük, a továbbiakban már csak ott vezetjük.

d) A Folióba felvitt adatokat és az addig elkészült képállományt összekötöttük és a teljes térképtári anyagot átadtuk online publikálásra. A térképtári adatbázis korábban a levéltár adatbázisa (mol.arcanum.hu/terkep) és a Ma-

gyar Levéltári Portál (<http://www.archivportal.hu>) felületen volt elérhető, az új, minőségileg jobb adatbázis a Közgyűjteményi Portálon (<http://www.hungaricana.hu>) érhető el. E szolgáltatás jelentősége, hogy a projekt keretében június 30-ig elkészített rekordok és képállomány december elejétől térítésmentesen elérhető az interneten. Ezt a pályázatban nem vállaltuk, de a publikálást nem bánjuk.

e) Tekintettel arra, hogy a kutatások eredményei csak lassan jelennek meg nyomtatásban, és a katasztertörténeti publikációknak kevés megjelenési lehetőségük van, 2013-ban megalapítottuk, 2014-ben pedig minden nehézség ellenére határidőre megjelentettük a Catastrum című folyóiratot (l. alább).

f) Igen jó kapcsolatot alakítottunk ki a Földmérési és Távérzékelési Intézettel (FÖMI), ennek eredményeképpen könyvtárunk máshol nehezen vagy alig elérhető, a kataszteri felméréshez kapcsolódó kiadványait digitalizáltuk és folyamatosan tesszük közzé (Adatbank menüpont). Jelentős eredménynek tartjuk, hogy a felmérési utasításokat (1856, 1865, 1869) teljes szövegükben kétrétegű pdf formában közzétettük; a fraktúr szedésű német nyelvű kiadványok OCR-ezett változatai a német területen is unikálisnak tekinthetők. Nemzetközi levéltári kapcsolatainknak köszönhetően a Magyarországon el nem érhető kiadványrészeket is pótolni tudtuk.

g) A személyi állomány feltárása a tervezettnél lassabban halad, az eddigi eredményeket a <http://www.castrum.hu> Adatbank menüpontjai alatt tesszük közzé.

h) A tervezett fordítási költséget nem használtuk fel, e feladatot már nem is tervezzük, ezért ezt a tételt 2015-ben átcsoportosítani kérjük majd.

¹ A beszámólót l. Catastrum, 1. (2014) 2:38–40.

Eredményeink

1. Katasztertörténeti kiadványok, levéltári iratok digitalizálása

A 2013-ban digitalizált Kataszteri Közlönyt OCR-ezve online és offline módon is megjelenítette az Arcanum Adatbázis Kft., ugyanezt tervezi a Geodéziai Közlöny és Térképészeti Közlöny esetében, így annak publikálásától eltekintünk. A rendeletek, az 1869. évi felmérési utasítás a Catastrum online felületén, a Személyi törzslapok a Közgyűjteményi Portálon hozzáférhetők.

2014-ben a FÖMI Könyvtárának ritka kötetit digitalizáltuk: törvényjavaslatokat, törvények végrehajtási utasításait, rendeletgyűjteményeket, az 1856. és 1865. évi felmérési utasításokat, az 1869. évi utasítás német nyelvű változatát, oktatókat és a felmérési munkálatokhoz kapcsolódó részletes útmutatókat, magyar–német kataszteri szótárt, sőt a II. József-féle kataszteri utasítást német, latin és magyar nyelven stb. Összesen 45 mű, több mint 1700 felvétel készült el, amelyeket folyamatosan teszünk közzé a Catastrum online felületén (Adatbank: Bibliográfia, Jogi keretek, Szervezet).

A honlap fejlesztése saját know-how és erőforrás felhasználásával készül (vezető kutató).

2. S 79 Kataszteri iratok feltárása

A projekt jelentős részében (5 félév) a legfontosabb, mennyiségében, költségeiben legjelentősebb része, ugyanakkor erős monotonitástűrést igényel. A munkában 2014-ben 3 személy vett részt: Schmidt Anikó (napi 6 óra, 42%), Závoczkai Adrienn (napi 6 óra, 42%) és Török Enikő szenior kutató (16%). Összesen 3235 munkaórát, 404 munkanapot (1,6 FTE) töltöttek számozással, Folio Views adatbázisban leírással, dobozolóval; szükség esetén munkamegbeszéléseket tartottunk (2014: 3308 munkaóra, 414 munkanap).

A tervezett 300 csomó/4000 rekord helyett 276 csomót dolgoztak fel és dobozoltak át (napi átlag: 0,92 csomó), 3255 leírást készítettek (napi átlag: 12,9 leírás). Ez 2014-ben: 444 csomó (napi

átlag: 1,07 csomó), 5145 leírás (napi átlag: 12,4 leírás). Az eltérés oka, hogy a résztvevők más projektfeladatokat (digitalizálásra előkészítés jelentős része) is végezve dolgoztak. A 4. félév végére a tervezett munkaórák, csomók és rekordok 80,5%-át elértük, teljesen terv szerint haladunk.

A külső vállalkozó számára digitalizálásra előkészítették és kiemelték a Nr. 245–623., 1761–1782., 1791–1798. felvételi előrajzokat (2013: Nr. 1–244., 12 757 felvétel), összesen 517 dokumentumot. Az átadott anyagnál a településeknél vontuk meg a határt, így a tervezett 39 000 szelvényből 2013–2014-ben 38 906 szelvényt digitalizált a vállalkozó. A jó együttműködésnek köszönhető, hogy a digitalizálás kivitelezésekor tapasztalt minőségi észrevételek alapján a vállalkozó a tőle eredetileg elvárt JPG-k helyett a sokkal munkaidő-igényesebb TIFF-ek előállítására is önként vállalkozott. Elkészült 70 925 felvétel (ebből 32 036 TIFF). Az információt nem tartalmazó üres (hát-) oldalak felvételezésére nem került sor. A kiemelt dokumentumok reponálása megtörtént.

Az MNL felvételező munkatársa a kataszteri iratokat (háztulajdonosok, házak jegyzéke) és a felvételi előrajzokat digitalizálta. A neki átadott 2245 dokumentumból már 2205-ről (207 felvételi előrajz, 8292 szelvény) készített összesen 44 973 digitális felvételt (ebből csak 4477 TIFF).

2013–2014-ben 115 898 felvétel készült, ebből 75 402 felvétel a felvételi előrajzokról (OTKA tervezett, 65%) és 40 496 felvétel a kataszteri iratokról (nem tervezett, 35%).

A Folio Views adatbázis online változatának frissítése 2014 végén, a Közgyűjteményi Portálon (<http://www.hungaricana.hu>) megtörtént, a június 30-ig elkészült adat- és képállomány betöltésével.

A Scope-ban a kataszteri térképek és iratok készítőiről és a helynevekről névtér építését kezdtük meg, eddig összesen mintegy 1500 entitás normalizált adatait rögzítettük. Ez a teaurus a személyi állomány kutatásához és az országos névterek számára állít elő adatokat. Az egységesített nevek megállapítása az interneten és kézikönyvekben végzett kutatás eredménye. Személyneveknél felvesszük a foglalkozást, a születés és halálozás idejét, ha megállapítható.

Ha szükséges, utalókat is készítünk. A helyneveknél több utaló felvétele szükséges a sokféle különböző névalak miatt. A névtéradatokhoz csatoljuk a rekordokat, az S 79-ben és az S 78-ban a névtéradatok megállapítását és csatolását visszamenőleg is végezzük.

3. Digitalizálás (Feldskizzen)

A projekttervben az előzetes felmérések szerint 56 000 térképszelvény digitalizálását terveztük. Ennek költségeit az OTKA csökkentette, emiatt végül 39 000 szelvény digitalizálását terveztük (300 dpi, 24 bit, true color, 80%-osan tömörített JPG-formátum), amelyből 2013-ban 12 500, 2014-ben 23 000, 2015-ben 4500 szelvény elkészítése volt a terv. Munkaszervezési okokból végül 2013–2014-ben a tervezett teljes mennyiséget digitalizáltuk, ráadásul az eredeti paraméterekben a fájlformátumban (JPG helyett TIFF) változtattunk, a jobb minőség érdekében.

Az iratanyag részletes feltárásával ma úgy becsüljük, hogy a teljes térképanyag inkább 100 000 szelvény lesz, tehát annak teljes digitalizálása e projekt keretében nem történhet meg. Az Arcanum Adatbázis Kft.-vel kötött hároméves szerződés alapján 2014-ben 2 950 000 Ft-ot fizettünk ki az elvégzett munkáért (2013: 1 600 000 Ft). A digitalizálás a piaci ár töredékéért, az MNL és az Arcanum hosszú évtizedes partneri együttműködésének eredményeképpen valósult meg, hasonlóképpen az online publikáció, amelynek költségeit az MNL más projektje fedezte.

4. Catastrum

A folyóirat 2014-ben négy különálló számban, 40-40-44-40 oldalon, negyedévente határidőre megjelent. A nyomda- és postaköltségeket a Vidékfejlesztési Minisztérium és az MNL biztosította.

„Open Access”: A Catastrum számai és az OTKA támogatásával készült egyéb tanulmányok és kutatási eredmények elérhetők online, az olvashatóság jogának ingyenes biztosításával: <http://www.castrum.hu>. Ennek megszűnése esetén a kiadvány számait az Elektronikus

Periodika Adatbázisnak adjuk majd át (<http://epa.oszk.hu/02500/02552>).

5. Elkészült publikációk, előadások

I. Catastrum, 1. évfolyam, 1– 4. szám.

Pályi Zsófia Kata 2, Reisz T. Csaba 3, Török Enikő 3, Schmidt Anikó 3, Závoczki Adrienn 2, összesen 13 közleményt készített. Filep Antal 2, Szántay Antal 1 és Tuza Csilla 1 közleményt adott a lapnak.

II. a. Magyar Térképbarátok Társulata áprilisi ülés (előadások, április 16.)

Reisz T. Csaba: Catastrum. Évnegyedes katasztertörténeti folyóirat

Török Enikő: Kataszteri iratok feldolgozása (OTKA K 105 886)

II. b. Az MNL 2014. évi digitalizálási tevékenysége (konferencia, december 17.)

Török Enikő: A kataszteri iratok és térképek feltárása, online hozzáféréseinek biztosítása

6. Partneri együttműködések

A korábbi együttműködések folytatása (FÖMI; OSZK; BME Felsőegodézia Tanszék; ELTE Térképtudományi tanszék; Magyar Térképbarátok Társulata)

Értékelés

Az értékelő bizottság megjegyzése: A jelentés részletes lebontásban és magyarázatokkal mutatja be a kutatás 2014. évi eredményeit. Ezek alapján egyértelműen kitűnik, hogy a források feltárásának és digitalizálásának folyamata általánosságban a tervezett ütemben halad (sőt egy ponton meg is előzi azt). A beszámoló a munka volumenéről, a résztvevők egyéni hozzájárulásáról, a publikálás technikai részleteiről, a munkaszervezésről és a partnerekkel való együttműködésről is gondos képet nyújt. Mivel a kutatás megvalósítása a kellő ütemben és minőségben halad előre, a részjelentés teljesen elfogadható.

Reisz T. Csaba